

BALÁZS IMRE JÓZSEF

Max Blecher versei elé

1999-ben Mircea Cărtărescu, a jelenleg legismertebb és legsikeresebb román író *Postmodernismul românesc (A román posztmodern)* címmel jelentetett meg egy értekezést, amelyben radikálisan újrendezte a huszadik századi román irodalmi kánont. Nemcsak a hetvenes-nyolcvanas évek romániai prózaforulatát és poétikai változásait értelmezte a kötetben (amelynek következtetéseit egyébként az irodalomtudós szakma hosszasan vitatta), hanem a posztmodernség perspektívájából olyan „előzményekre” mutatott rá a korábbi évtizedek-évszázadok irodalmából, amelyekre addig kevesebb figyelem jutott. Cărtărescu vállalkozásában van valami a Weöres Sándor-féle *Három veréb hat szemmel* lendületéből. Persze több benne a szakmai mankó, de ugyanúgy megvan benne az alkotó ember érzékenysége, amely visszamenőleg konstruálja meg és emeli ki a feledésből saját választott elődeit.

Max Blecher 1936-os regényét, amely az *Întâmplari în irealitatea imediata* címet viseli (kb. Történetek az irrealitás szomszédságából; szó szerinti fordításban: „a közeli irrealitásban”), Franz Kafka és Bruno Schulz műveinek társaságában említi – az éber hallucinációk, az érzékek kiköktetése, a szimulákrumok világa szervezik a szöveget. „A metafizikától való elszakadás, a valóság alapjainak lerombolása, irreális és reális lelki folyamatoknak egyazon szinten való megjelenítése – mintha mindent egy esztétizáló szűrőn keresztül látnánk – olyan jegyek, amelyek által e szövegek túljutnak a kiindulópontul szolgáló szürrealizmuson egy posztmodern poétika irányában” – írja Cărtărescu. Ez a regény Blecher legismertebb műve, de verseket és további prózaköteteket is publikált, amelyek poétikailag az avantgárd és az esztétista modernség határterületén helyezhetők el. Cărtărescu könyvének megjelenése óta egyébként már három monográfia is tárgyalja Blecher életművét.

Blecher 1909-ben született Botoşaniban, jómódú zsidó kereskedőcsaládból származik. Romanban jár iskolába, majd Párizsban beiratkozik az orvosi egyetemre. 1928-ban azonban máris meg kell szakítania tanulmányait: Pott-betegséggel (gerinctuberkulózissal) diagnosztizálják. Ettől kezdve különböző szanatóriumokban kezelik, eredménytelenül. 1935-től újra Roman városában él és ír, végleg ágyhoz kötve. Több korabeli lap – köztük avantgárd lapok – munkatársa. Első kötete 1934-ben jelenik meg *Corp transparent (Áttetsző test)* címmel, verseket tartalmaz. Ezt követi 1936-ban a már említett *Întâmplari în irealitatea imediata*. 1937-ben újabb, önéletrajzi regényt publikál, *Inimi cicatrizate (Behegedt szívek)* címmel. 1938-ban hal meg. Posztumusz műként, 1971-ben jelenik meg *Vizuina luminata. Jurnal de sanatoriu* (Fényes odú. Szanatóriumi napló) című kötete.

Versői erőteljes szürrealista hatásokat mutatnak, bár az alig tizenöt verset tartalmazó könyv egészében inkább eklektikusnak nevezhető. „Az ideális írásmód az lenne számomra, ha áttehetném az irodalom nyelvébe azt a magasfeszültséget, amelyet Salvador Dalí

festményein érezni. Ezt szeretném megvalósítani – a hűvös örületet, amelyik teljességgel olvasható és lényegszerű. A robbanások a szoba falai közt történjenek, ne valahol messze, valószerűtlen és absztrakt kontinensek között” – írta Blecher 1934-ben az egyik leghosszabb életű román avantgárd lap, az unu szerkesztőjének, Sașa Pană-nak. A képzettársítások álomszerű logikája, az automatikus írásmód nyomai több Blecher-versben feltűnnek, ugyanakkor a versdallam gyakran a tradicionálisabb költészet felé közelíti szövegeit. Ha *A ló* című Blecher-vers valakit Németh Andor 1925-ös versére, a *Lovacskára* emlékeztetne, az érzésem szerint az azonos toposz felhasználásánál távolabbra juthatna az összehasonlítás során. Németh Andor ugyanúgy a szabadvers és a dallamos költészet, szürrealizmus, dadaizmus és klasszikus modernség határvidékein jár, mint Blecher.

Az itt fordításban közölt verseket az *Áttetsző test* anyagából válogattuk (ezenkívül természetesen előkerült még a Blecher-hagyatékából néhány vers, ezeket az említett Sașa Pană publikálta évtizedekkel Blecher halála után). A lefordított versek egy részét egyébként, akárcsak az *Întâmplări în irealitatea* imediată egyik fejezetét, a román avantgárd legátfogóbb antológiájába is felvette Marin Mincu (*Avangarda literară românească*. Antologie de Marin Mincu. București, Minerva, 1983.) Blecher-verseket magyarul a *Korunk* román irodalommal foglalkozó tematikus száma is közölt korábban (*A kortárs román irodalom rétegei*. *Korunk* 2004/9.).